

ULUSLARARASI
BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU

— V —

**Rîsale-i Nur'a Göre
Kur'ân'ın İnsana Bakışı**

24-26 Eylül 2000 - İstanbul - TÜRKİYE

ISBN: 975-8719-04-1

Geçiş Dönemi Din Eğitiminde Model Arayışı

Yard. Doç. Dr. İlhan Yıldız*

Giriş

Bütün toplumlar geçmişleriyle tarihsel bağlarını güçlendirmek için büyük bir çaba sarf etmektedirler. Ancak her nedense Türkiye'de din sahasında araştırma yapanlar, Cumhuriyetin ilk yılları üzerinde yeterince durmamışlardır. Halbuki Türk düşüncesi tarihinde, Osmanlı Devleti'nin son yılları ve Cumhuriyetin ilk yılları ile bu dönemin aydınları çok önemli bir yer tutmaktadır. Öte yandan günümüzde tarihsel ve toplumsal bilincin oluşmasına katkıda bulunmak için bu dönem ile ilgili yeni bilimsel çalışmalara da her zaman ihtiyaç duyulmaktadır.

1924 yılında yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile birlikte Türkiye'de din eğitimi serüveni fiilen sona ermiştir. Bu durum 1950'li yıllara kadar devam etmiştir. Böylece çeyrek asır boyunca din eğitimi alanında deyim yerindeyse bir geçiş dönemine girilmiştir. Bu dönemde vatandaşlar çocuklarına dîni bilgiler verecek sorumlu bir kurum veya kaynak bulamamışlardır. Ancak bu geçiş döneminde halka yönelik din eğitimi çalışmalarını sürdüren bazı kesimler göze çarpmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri *Risale-i Nur* olmuştur. Risale-i Nur'un din eğitimi çalışmasının karakteri konjonktürel sebeplerden dolayı çoğunlukla *dîni savunma*dır. Risale-i Nur'un İslâmiyet'i nasıl savunduğunu, bu bağlamda nasıl gayret

* Yard. Doç. Dr. İlhan Yıldız, 1966 yılında Ardahan'da doğdu. İlk ve Ortaöğretimini 1983 yılında Ardahan'da tamamladı. 1988 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1993 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek İlisansını tamamladı. 1997 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doktorasını tamamladı. Halen Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

ettiğini görmek ve yapmış olduğu savunmaları doğru bir şekilde değerlendirmek için yazıldığı dönemde Batı'nın, İslâm aleminin, Osmanlı Devleti'nin ve daha sonra Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlara kısaca bakmak gerekmektedir.

Din karşıtı fikir ve kanaatler, 17. yüzyılda başlayan 18. yüzyılda İngiltere, Fransa, Almanya ve Amerika'da aydınlanma ile birlikte güç kazanmış, geniş ölçüde Batılı aydınların ideolojisi haline gelen *pozitivist* ve *materyalist* görüşlerle de bes-
teklendiği. Bu anlayış 19. yüzyılda Tanzimat fermanı ile birlikte Osmanlı Devleti'ni de etkisi altına almıştır. Öyle ki pozitivist düşünce, geleneksel anlayışın direnmeleri karşısında bâriz bir üstünlük elde etmiştir.

20. yüzyılda Batıda ortaya çıkan din karşıtı görüşler İslâm toplumlarında daha çok İslâm karşıtı görüşler halinde boy göstermiştir. Bununla birlikte İslâm toplumunda İslâm'ın, gelişmeyi ve ilerlemeyi engellediğine inanan bir elit tabaka oluşmuştur. Bu tabaka, bütün konulara Batı zaviyesinden bakmaktadır. Bunlar sihirli değnek misali, birdenbire her şeyi değiştirebilecek bir sistem bulduklarını sanıp, kutsal bir savaş veriyor edasıyla kendi safında olmayanlara karşı saldırıya geçmiş, hüsn-ü kabul görmeyince halkı halka rağmen adam etmeye çalışmışlardır.

Türkiye'de devrimlerin arka arkaya yapıldığı dönemi içine alan Cumhuriyetin ilk yirmi yılında, devlet eliyle din adamı yetiştirilmediği görülmektedir. Bu tutumu, devrimleri benimseyen birçok dindar vatandaş da yadırgamıştır. Ortaöğretim kurumlarında din derslerinin kaldırılması sonucunda ortaya çıkan manevi buhran artık dayanılmaz boyutlara ulaşmıştır. Bunun sonucunda halk çocukları için gerekli din eğitimi ihtiyacını, gözetim ve denetimden yoksun bazı yerlerden karşılamaya yönelmiştir. Böylece, din eğitimi-öğretimi düzensiz bir şekilde farklı zaman ve mekanlarda gizli olarak sürdürülmüştür. Farzımuhal tıp fakülteleri 25 yıl kapalı tutulduğunda, insanlar nasıl kocakarı ilaçları ile hastalıklarını tedavi etmeye çalışırlarsa, aynı şekilde çeyrek asır boyunca din eğitimi verilmediğinde hurafe ve bidat toplumda yaygınlık kazanacaktır.

Bu dönemde din eğitim ve öğretimi resmen yasak olduğu için, vatandaşlar gayri resmi olarak ve gizlice bazı özel yerlerde bu faaliyeti sürdürmeye çalışmışlardır. Bu faaliyet genellikle Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumak, basit bazı ilmiyal bilgilerini öğrenmek ve öğretmekten ibarettir. Bu şartlar altında Risale-i Nur'un, din eğitimi ve dîni ibadetlerin yerine getirilmesi alanında hem teorik hem de pratik anlamda verimli çalışmalara öncülük ettiği görülmektedir.

A. Risale-i Nur'a göre Geçiş Döneminde Din Eğitiminin Durumu

Geçiş döneminde yapılan din eğitimi ile ilgili Risale-i Nur'da bir takım değerlendirmeler bulunmaktadır. Bunları dört ayrı şekilde kategorize edebiliriz: 1. Medreseler, 2. Tarikatlar, 3. Dîni Kitaplar, 4. Din Eğitimi-Siyaset İlişkisi.

1. Medreseler

Said Nursi, Türk eğitim tarihinin ilk temel kurumu olan medrese hayatı içinde yetişmiş, düzenli olmasa da bu kurum içerisinde faaliyet göstermiş ve doğal olarak da medreseyi tanımıştır. Dolayısıyla onun bu kurum hakkındaki değerlendirmelerine önem vermek gerekmektedir. Said Nursi, medreselerin bir an önce çağın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ıslah edilmesinin gerekliliğine inanmaktadır.¹

Said Nursi, bu dönemde tabir caizse moda olan fen, matematik ve teknik ilimlerle bizzat ilgilenmiştir. Devrin medreselerini ve onların problemlerini iyi bilen birisi olarak Said Nursi, özellikle medrese eğitimini, metot ve program bakımından eleştirmiştir. Kendi deyimiyle 'Avrupa'dan gelen müthiş bir dalâlet ve zındıka tararuzuna karşı koymayı ve felsefe-i tabfiyyeden doğan dehşetli bir istibdad-ı mutlakın hilaf-ı Kur'an olan prensiplerine boyun eğmeyi'² istemeyen Said Nursi, mevcut kelâm ilminin, son devirlerde ortaya çıkan İslâm hakkındaki şüphelerin reddine yeterli olmadığına kanaat getirmiş ve bunun için fen bilimlerinin tahsiline lüzum görmüştür. Bundan dolayı kendi özel gayretleriyle "ulûm-i müspete denilen bütün fenleri tettebbua başlayarak pek kısa bir zamanda Tarih, Coğrafya, Riyaziyat, Jeoloji, Fizik, Kimya, Astronomi, Felsefe gibi ilimlerin esaslarını öğrenmiştir.³

Said Nursi, Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan medrese ıslahat çalışmalarına sıcak bakmıştır. Ona göre dünya hayatının saadeti kısmen de olsa çağdaş medeniyetin geliştirdiği ilim ve fenlere bağlıdır. Binaenaleyh bu ilimler artık medreselerde okutulmalıdır. Müderrisler ve ulema, ilimlerin aşını öğrenmeli, kökenine gitmeli ve onları asırlar boyunca bu ilimlere karışmış faydasız her türlü şeylerden arındırmalıdır. Devir, materyalist felsefenin egemen olduğu devirdir. Kur'anın prensipleri eski usullerle savunulmayacaktır. Hem kelâm, hem mantık ve felsefe, çağdaş şartlara göre yeniden yazılmalı ve okutulmalıdır.

Said Nursi, din ile bilimi ayırmanın tehlikeli sonuçlar doğuracağını belirtmiştir. Ona göre, 'vicdanın ziyası, din ilimleridir. Aklın nuru çağdaş fen bilimleridir. İkisinin birleşmesi ile gerçek ortaya çıkar. O iki cenah ile talebenin hikmeti yükselir. Ayrıldıkları zaman birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe doğar.'⁴

Medreselere yeni ulûm ve fünûnun okutulmasını öneren Said Nursi o günkü şartlarda bunun kolay olmayacağını biliyordu. Kendi deyimiyle "*Maarif-i cedideyi medarise sokmak için bir tarik*" in bulunması gerekiyordu. Bu yol ona göre "*ehl-i medârisin nefret etmeyeceği saf bir memba-ı fünûn açmak*" idi. Camii'l-Ezher'i kendisine örnek alan Said Nursi söz konusu ilim membarlarından ilkinin *Medresetü'z-Zehra* namıyla Bitlis'te açılmasını teklif etti. Daha sonra biri Van'da, diğeri Diyarbakır'da olmak üzere iki medrese daha kurulmasını istedi.⁵

¹ Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, Yeni Asya Neş., İst., 1996, s. 46.

² Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, s. 44.

³ Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, s. 44-45.

⁴ Said Nursi, *Münâzarât*, Sözleryay., s.127.

⁵ Said Nursi, *Münâzarât*, Sözleryay., s.127.

Said Nursi'nin kurmayı planladığı medresede öğretim, ağırlık Türkçe olmakla birlikte Arapça ve Kürtçe yapılacaktır. Üç lisanla eğitim yapacak olan bu medrese -ki bu modern bir İslâm üniversite projesi olarak da değerlendirilebilir- bu şekilde *Arap, Türk ve Kürt halklarının İslâm bayrağı altında Müslümanlık şuru ile birleşip bütünleşmelerini ve kardeşleşmelerini* temin edecekti. Medrese bununla yetinmeyip, aynı zamanda medreseliler ile mektepliler arasında Tanzimat'tan beri süren düşmanlığın da giderilmesine katkıda bulunacaktı.

Büyük umutlarla hazırladığı ve takdim ettiği Medresetü'z-Zehra projesi, maalesef Sultan Abdulhamid'in ilgisini çekememiştir. Bunun üzerine Said Nursi hayal kırıklığı içinde memleketine geri döndü. Ancak umutlarını hiç yitirmedi, hep kurmayı planladığı medresenin hasret ve umudu ile yaşadı. Nihayet, tek parti yönetiminin sona erip çok partili demokratik hayata geçilmesi ve Adnan Menderes başkanlığındaki Demokrat Partinin iktidara gelmesi ile birlikte Said Nursi bir kez daha projesini gündeme getirdi. Ancak bu kez de istediği olmadı.⁶

2. Tarikatlar

Said Nursi, tasavvufu eleştirmemiş, ancak tarikatlarla ilgili bir takım yanlışlıklar üzerinde durmuştur.⁷ Ona göre, tarikatların görevini tasavvufi renk ve motifleri içeren Risale-i Nur sürdürmektedir.⁸

Kaldı ki Said Nursi eserlerinde gerek Nakşi ve gerekse Kadiri tarikatından si-tayişle bahsetmektedir.⁹ Aynı şekilde O, *Mektubat* isimli eserinde 'bir takım gafil insanlar; ehl-i tarikatın içinde gördükleri bazı suistimalleri ve bir kısım hataları bahane ederek, o değerli kaynağı kapatmak, belki tahrip etmek ve bir nevi âb-ı hayat dağıtan o Kevser membaini kurutmak için çalışıyorlar' diyerek tasavvufu eleştirenlerin iyi niyetli olmadıklarını ifade etmektedir.¹⁰

Said Nursi'ye göre tarikatlar zamanla aslî özelliklerini yitirmişlerdir. Bu sebeple Said Nursi, dönemindeki tarikatlardan değil de tarikat geleneğinin ilk halkaları sayılan İmam-ı Rabbanî ve Abdulkadir Geylanî'den ilham aldığını söylemektedir. Hatta Said Nursi biraz daha ileri giderek babasının isminin Mirza olması sebebiyle İmam-ı Rabbanî'nin *Mektubat* isimli kitabında geçen "Mirza Bediüzzaman'a Mektup" başlıklı mektubuyla kendisine bir mesaj verdiğini iddia etmektedir.¹¹

⁶ Yaşar Sarıkaya, *Medreseler ve Modernleşme*, İz Yay., İst., 1997, s.31.

⁷ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, Yeni Asya Neş., İst., 1997, s. 5 1-52.

⁸ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 5 1-52.

⁹ Şerif Mardin, *Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, İletişim Yay., İst., 1992, s.99.

¹⁰ Said Nursi, *Mektubat*, Yeni Asya Neş., İst., 1997, s. 445.

¹¹ Said Nursi, *Mektubat*, s. 355-356.

Said Nursi uzun araştırmalar sonunda tarikatlardan önce, *Kur'an'ın kurtarıcı* olduğu sonucuna varmış, 'bu muhtelif turukların başı Kur'an-ı Hakimdir'¹² diyerek Kuran'a bağlanmıştır.

Said Nursi bunun sonucunda *zamanın tarikat zamanı olmadığını*, imanı kurtarmak zamanı olduğunu söyleyerek, 'tarikatsiz cennete gidenler çoktur, imansız cennete giden yoktur'¹³ diyerek bütün kuvvetimizle imanımızı arttırmak için mücadele etmek gerektiğini belirtmektedir.

Said Nursi'ye göre bir şehre bir kutup, bir gavs-ı azam gelse, 'seni on günde velayet derecesine çıkaracağım' dese, bir şakirt¹⁴ Risale-i Nur'u bırakıp onun yanına gitse, 'Isparta kahramanlarına arkadaş olamaz'¹⁵ diyerek Risale-i Nur talebelerinin kendi meşreplerini öncelemelerini istemektedir.

Yine başka bir yerde Said Nursi '*Risale-i Nur'a hizmet, imanı kurtarıyor; tarikat ve şeyhlik ise, velayet mertebeleri kazandırıyor. Bir adamın imanını kırtarmak, on mümini velayet derecesine çıkarmaktan daha önemli ve daha sevaptır*'¹⁶ diyerek tarikat ve Risale-i Nur arasındaki farkı ortaya koymaya çalışmaktadır.

3. Dini kitaplar

Türkiye'de İslâmî araştırmalar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında gelişim gösterememiştir. Yüzyılın ilk yirmi yılında Osmanlı aydınlarının zihinlerini meşgul eden dîni tartışmalara dair başlıca kaynaklar 1925-1950 dönemi için bakıldığında, ancak Cumhuriyet öncesinden kalma tozlu risalelerdir.

Said Nursi'yle aynı dönemde yaşayan A. Hamdi Akseki de bu acı gerçeğe işaret ederek, Meşrutiyet'ten bu yana gençleri dinden soğutmak için birçok eserin yazılmış olmasına rağmen, Ferit Kam'ın "*Dîni Felsefi Sohbetler*" hariç, gençlere dîni sevdirecek tek bir eserin yazılmadığını söylemiştir. Ayrıca Maarif Nezareti de, ne sultanilerde, ne de Daru'l-Muallimin ve Daru'l-Muallimatta din dersi okutturulması için bir tek kitap yazdırmamıştır. Demek ki bu konu layık olduğu nispette dikkate alınmamaktadır.¹⁷

Bu dönemde halk, din ve ahlak namına Osmanlı döneminde yazılan "*Kaya Davud*" gibi eserler okumaktaydı. Ancak daha sonra bu eserlerin İslâm'ı öğrenmek bakımından faydasından çok zararları olduğu anlaşılmıştır.

Özellikle dîni eserler basılmadığı için yeni neslin din ve ahlak bakımından büyük bir boşluk içerisinde kaldığı dönemlerde, Said Nursi, arkadaşlarıyla beraber

¹² Said Nursi, *Mektubat*, s. 339-340.

¹³ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-1*, Yeni Asya Neş., İst., 1997, s. 28.

¹⁴ Şakirt: Risale-i Nur talebesine bizzat Said Nursi tarafından verilen isim.

¹⁵ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 5 1-52.

¹⁶ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 5 1-52.

¹⁷ A. Hamdi Akseki, "Mekteplerde Din Tedrisatı Muallime Pakize Hanımefendiye", *Sebilürreşad*., XVIII, sy. 446, (Zilkade 1335), s. 57.

dîni eserler yazarak bu eksikliği kısmen de olsa doldurmaya çalışanlardan biri olmuştur.

Bu dönemde Said Nursi, talebeleri arasında risale yazma seferberliği başlatmıştır. Talebelerinin evleri risalelerin okunduğu ve çoğaltıldığı küçük medreseler haline gelmiştir. Bu iş o kadar ciddiye alınmış ki üç aylarda talebelerin yoğun olarak ibadet etmeleri sebebiyle risalelerin yazımı yavaşlatılınca, Said Nursi, 'alimlerin sarf ettikleri mürekkep, şehitlerin kanıyla ölçülür' ve 'bid'at ve dalalet zamanlarında sünnete ve Kur'an hakikatlerine bağlı kalarak hizmet eden kişi yüz şehit sevabı kazanır' mealindeki hadislerle onları uyarmış ve tekrar çalışmalarını sağlamıştır.¹⁸

Said Nursi'ye göre, gençliğin fikir ve ahlakının değişmesinin esas sebeplerinden birisi de bu amaca hizmet eden neşriyatın yaygınlık kazanmasına karşılık, dîni hakikatleri herkesin anlayabileceği bir tarzda, yer ve zamanın şart ve ihtiyaçlarına göre açıklayan kitapların olmamasıdır.

Yine Said Nursi'ye göre Risale-i Nur, dönemi itibariyle sade bir dille yazılmış¹⁹, bu yüzden Anadolu insanı tarafından hüsn-ü kabul görmüş ve okunmuştur. Bunda, Türkçe yazılmış dîni ve ahlâki eserlerin bulunmadığı bir dönemde bu eserlerin defalarca basılmış olması ve insanların istifadesine sunulması da önemli bir etken olmuştur.

Said Nursi, 'Gazali'nin eserleri dururken yeni eserlere ihtiyaç var mıdır?' şeklindeki soruya 'İslam dinini devrin şartlarına uygun bir şekilde yeniden ele alan eserlere ihtiyaç vardır' diyerek cevap vermiştir. Zira önceki devirlerde yaşamış din alimleri kendi dönemlerindeki dîni problemlere ışık tutmuşlardır. Öyleyse bu dönemdeki problemler günümüz din alimleri tarafından çözümlenmelidir.²⁰

4. Din Eğitimi-Siyaset İlişkisi

Dîni eğitimini siyâsi emellerine alet eden şahıslar her devirde olmuştur. Ancak Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Cumhuriyet döneminde bunun dozu iyice kaçırılmıştır. Nitekim bu husus zaman zaman şikayet konusu olmuş, dergi ve gazetelere de yansımıştır.²¹ Ancak bu tür davranışlar sadece Müslümanlara değil, aynı zamanda İslâm'a da zarar vermekteydi.

İlk zamanlar siyasetin içinde aktif roller alan Said Nursi bu tehlikeyi gördüğü için 'ben de Kur'an'ı elde tutmak için 'eûzü billahi mineşşeytani vessiyase' deyip, siyaset topuzunu atarak, iki elim ile nura sarıldım... Elhamdülillah, siyasetten uzaklaşmam sebebiyle, Kur'anın elmas gibi hakikatlerini propaganda-i siyaset it-

¹⁸ Said Nursi, *Lem'alar*, Yeni Asya Neş., İst., 1998, s.167.

¹⁹ Said Nursi, *Sözler*, s.445.

²⁰ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s.133.

²¹ Bk. Akseki, "Şeriatı Menfaat ve Keyiflerine Alet Eden Vaizler", *Sebilürreşad*, VII, sy. 182, (9 Şubat 1327), s. 408.

hamı altında çam parçalarının kıymetine indirmedim.²² diyerek siyasetten uzak durmuş ve etrafındaki insanlara da siyasetten uzak durmayı tavsiye etmiştir.

Said Nursi, talebelerini din öğretimi ile ilgilenmeleri hususunda motive ederek, 'bizim düşmanımız *cehalet, zaruret, ihtilâftır*. Bu üç düşmana karşı *sanat, marifet, ittifak* silahıyla mücadele edeceğiz... Zira husumette fenalık var, husumete vaktimiz yoktur. Hükümetin işine karışmayacağız; zira, hikmet-i hükümeti bilmiyoruz'²³ diyerek enerjilerini siyaset ile ilgili konulara harcamalarını istemiştir. Said Nursi'ye göre, Müslümanlar olumlu hareket etmeyi şiar edinmelidir.²⁴ Müslümanlar arasında kaos çıkarılmaz. Bu sebeple ülkede asayişin sağlanması için yardım etmek gerekir.²⁵

B. Geçiş Dönemi Din Eğitiminde Model Arayışı:

Risale-i Nur Örneği

Said Nursi'nin gördüğü baskı sebebiyle bu dönemde din eğitimi ve öğretiminin temel karakteristiği ancak *yaygın eğitim* olabilmiştir. Bu dönemde insanlara iman hakikatlerini öğretmek büyük tehlike arz etmiştir. Buna rağmen eğitim ve öğretim politikasında Said Nursi'nin azmini canlandırıp, kendisini cesaretlendiren bir ruhun belirmeye başladığını görmekteyiz.

Buradan hareketle Said Nursi'nin Cumhuriyet dönemi yaygın din eğitimi çalışmasının ana çizgileri şu şekilde tasnif edilebilir:

1. Risale-i Nur'un Temel Referansı: Kur'an-ı Kerim

Said Nursi'ye Risale-i Nur'la irtibatlandırılmasına karşı çıkmasının nedeni sorulduğunda 'Risale-i Nur Kur'an'ın malıdır. Benim ne haddim var ki, sahip olayım; tâ ki, kusurlarım ona sirayet etsin. Belki o Nur'un kusurlu bir hadimi ve o elmas mücevherat dükkanının bir tellahıyım. Benim karmakarışık vaziyetim; ona sirayet edemez, ona dokunamaz'²⁶ diyerek Risale-i Nur'un Kur'an'dan istifade edilerek yazıldığını belirtmektedir.

Said Nursi, 'Yeni Said'²⁷ döneminde on sene boyunca yanında Kur'an-ı Kerim'den başka kitap bulundurmadığını söyleyerek 'bana Kur'an yeter'²⁸ demiştir.

2. Risale-i Nur'un Görevi: İman Kurtarma

²² Said Nursi, *Mektubat*, s.48-49.

²³ Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, s. 67.

²⁴ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-II*, s. 213-214.

²⁵ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-II*, s. 213.

²⁶ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 49.

²⁷ Said Nursi hayatını iki ayrı bölüme ayırmıştır: 1. Eski Said: Aktif olarak siyasetle uğraştığı dönemdir. 2. Yeni Said: Siyasetten uzaklaştığı dönemdir.

²⁸ Said Nursi, *Mektubat*, s. 386.

İslâmi geleneğe göre, dînî anlamda iman, hiçbir şek ve şüpheye yer vermeyen bir tasdiktir ve bu tasdik, kognitif bir mahiyet arz etmektedir. Müslüman ilim adamlarının kendi inançlarının rasyonel temellerini tartışma konusu etmeleri açıkça gösteriyor ki hakiki bir Müslüman mütefekkir, "delilim yok, ondan inanıyorum" gibi irrasyonel bir tavır içerisine girmemiştir. O, aciz kaldığı için değil, makul gördüğü için inanmaktadır.²⁹ Dînine bitmek tükenmek bilmeyen bir aşk ile bağlı olan Yunus Emre bile: "*Can neye ulaşurisa akıl da ana harç olur / Gönül neyi severise dil anı şerh itse gerek*"³⁰ diyerek dînî inancını rasyonel bir temele oturtmak istemektedir.

Büyük oranda, inancı rasyonel temellere oturtmak için yazılmış bir kitaplar bütünü olan Risale-i Nur, Batıdan gelen ve İslâm toplumları içinde de taraftar bulunan İslâm karşıtı kişi, görüş ve akımlara karşı İslâm'ı savunmuştur.³¹ Zamana ve çevre şartlarına göre dînî hakikatleri herkesin anlayabileceği bir şekilde açıklayan Türkçe kitapların yeterince olmaması ve buna karşılık din duygusunu gevşetecek, gençleri dinden nefret ettirecek eserlerin fazlaca neşredilmesi bu işin önemini bir kat daha artırmıştır.³²

Said Nursi'ye göre, 'Kur'an'ın manevi mucizesi olan Risale-i Nur, İslâm dinini ve Kur'an hakikatlerini öyle bir tarzda göstermiştir ki, dinsiz dahi onları anlasa, kabul etmemesi mümkün değildir.³³

Risale-i Nur'un ilk vazifesinin iman kurtarmak olduğunu söyleyebiliriz.³⁴ Said Nursi'ye göre bu zamanda en büyük ihsan ve vazife insanın kendi imanını kurtarmasıdır, daha sonra başkalarının imanını kurtarmak için çalışmak gerekir.³⁵

Said Nursi, 'ben cemiyetin îman selâmeti yolunda âhiretimi de feda ettim. Gözümde ne cennet sevdası var, ne cehennem korkusu. Cemiyetin, yirmi beş milyon Türk cemiyetinin îmanı namına bir Said değil, bin Said feda olsun'³⁶ diyerek insanların hidayeti uğruna zehrettiği dünyası yetmiyormuş gibi ahiretini de feda edeceğinden bahsetmektedir. Gerekçe olarak da 'Kur'ân yeryüzünde cemaatsiz kalırsa cenneti de istemem; orası da bana zindan olur. Milletimizin îmanını selâmette görürsem, cehennemin alevleri içinde yanmağa razıyım. Çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül-gülîstan olur' demektedir.³⁷

3. Risale-i Nur'un Amacı: Dînî Bir Cemaat Oluşturma

²⁹ Mehmet Aydın, *Din Felsefesi*, DEÜY., İzmir, 1990, s. 244.

³⁰ Mehmet Bayraktar, *Yunus Emre ve Aşk Felsefesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ank., 1991, s. 66.

³¹ Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, Yeni Asya Neş., İst., 1997, s. 543.

³² Said Nursi, *Lem'alar*, s. 96

³³ Said Nursi, *Mektubat*, s. 38-39

³⁴ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 62.

³⁵ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 20.

³⁶ Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, s. 630.

³⁷ Said Nursi, *Tarihçe-i Hayat*, s. 630.

Bu noktada Said Nursi, günümüzde Müslümanlar için gerekli olan tavrın ilkele-
rini Kuran'dan çıkararak bir İslâm bilimleri uzmanı olarak görülebilir. Said Nursi
Osmanlılar'ın karşısına dikilen merkezi sorunu *İslâmi cemaatin yeniden can-
landırılması* olarak kavramlaştırmıştır.³⁸

Said Nursi'ye göre, bu zaman bireysel çalışma zamanı değil, *cemaat zamanıdır*.
Said Nursi, dini cemaati anlatırken buz ve havuz örneklemeden hareket etmekte-
dir. Ona göre büyük bir havuza sahip olmak için bir buz parçası hükmündeki ena-
niyet ve şahsiyetini, o havuza atmak ve eritmek gerekir. Yoksa, o buz parçası erir,
zayi olur; o havuzdan da istifade edilmez.³⁹

Yine başka bir yerde Said Nursi cemaatin gerekliliğini ifade ederek, 'şahıslar ne
kadar kabiliyetli olursa olsun, cemaat karşısında yenilgiye uğrarlar. Hele İslâm
alemini aydınlatma görevi, bir insana bırakılmayacak kadar önemlidir'⁴⁰ demek-
tedir.

Said Nursi, Risale-i Nur talebelerini bir cemaat olarak tanımlamaktadır. Ona
göre, cemaat mensubunun hedef ve programı evvela kendisini, sonra toplumu ko-
rumak, dünya ve ahiret hayatını imhaya yönelik düşmanlara karşı Risale-i Nur'un
çelik gibi hakikatlerine sığınmaktır.⁴¹

Said Nursi'ye göre dîni cemaatin sağlıklı bir işleyişe sahip olması için istişare
önemsenmelidir.⁴² Ona göre, istişarede İhlas Risalesi'nin düsturları ölçü olmalıdır.
Aksi takdirde küçük anlaşmazlıklar bu zamanda Risale-i Nur'a büyük zarar
verebilir.⁴³

4. Risale-i Nur'un Hedefi: İslâm'ı Savunma

Said Nursi geçiş döneminde halkın din eğitimi ihtiyacını karşılayacak bir me-
kanizmanın oluşturulması gerektiğini savunmuştur. Dönemin şartları göz önüne
getirildiğinde bunun *savunma mekanizması* olması gerekir. Said Nursi'ye göre; bu
mekanizma Risale-i Nur'dan başkası değildir. Risale-i Nur, Batı'dan gelen ve İslâm
toplumları içinde de taraftar bulan İslâm karşıtı kişi, görüş ve akımlara karşı İslâm'ı
savunmuştur.

Said Nursi'ye göre; bu dönemde Risale-i Nur'un yazılmasını tarihi ve sosyal
şartlar gerektirmiştir. Her yüzyılda Kur'an'ınaleyhinde düşmanca tavırlar sergile-
yen guruplara karşı mukâbele eden insanlar çıkmıştır. Ancak bugün İslâm'a
saldıranlar **bir ikiden yüze** çıkarken, İslâm'ı savunanlar **yüzden iki üçe** inmiştir.
Bu yüzden iman hakikatlerini kelim ilminden ve medreseden öğrenmek çok zaman

³⁸ Mardin, *Bediüzzaman Said Nursi Olayı*, s.34

³⁹ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 102.

⁴⁰ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 70.

⁴¹ Said Nursi, *Şualar*, Yeni Asya Neş., İst., 1998, s. 305.

⁴² Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 23-141-219; *Kastamonu Lahikası*, s. 90-91-178.

⁴³ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s.130.

alacağından, en derin konuları kısa zamanda herkesin anlayacağı bir tarzda öğreten Risale-i Nur'a ihtiyaç duyulmaktadır.⁴⁴

İslâm'ı savunurken Kur'an'dan istifade ettiğini belirten Said Nursi, en inatçı düşmanları Kur'an'ın elmas kılıcı ile yola getirdiğinden bahsetmektedir.⁴⁵ Yine Said Nursi'ye göre; hakiki imanı elde eden adam kainata meydan okuyabilecek donanıma sahip olur diyerek⁴⁶ 'Takdir-i Hudâ, kuvvet-i bâzu ile dönmez / Bir şem'a ki, Mevlâ yaka, üflemele sönmöz'⁴⁷ demiştir.

C. Risale-i Nur'un Eğitsel Yönü

Risale-i Nur'un din eğitimi bağlamında bir çok yenilgi ve yarılgıların birlikte yaşandığı geçiş döneminde yazılmış olduğu görmezlikten gelinmemelidir. Kaldı ki bu geçiş döneminde Risale-i Nur, halk için hazırlanmış olup, taklidi mümkün olmayan sade bir üslupla ve onların zihni gelişimlerine uygun bir şekilde yazılmıştır. Bu iki özellik ilmi birikime sahip olmayı ve halk psikolojisine aşına olmayı gerektirmektedir. Bu iki meziyet de Said Nursi'de bulunmaktadır. Çünkü o, çeyrek asırdan fazla bir zamandan beri halka İslâmi ilimlerin her dalıyla ilgili onlarca eser yazmakla meşgul olmuştur. Halkın eğitimi için çeşitli eserler neşrederek aynı zamanda bir pedagog olduğunu da ispatlamıştır. Aslında çok yönlü bir dîni ilimler külliyyatı olan Risale-i Nur'un, hizmet alanı buna paralel olarak genişleyen ve yükselen bir grafik çizmiştir.

Risale-i Nur'a göre, özellikle dîni gelenek, görenek ve kurallara, bilinçsiz ve katı bir uyum ile ortaya çıkan hoşgörüsüzlük ruhu, İslâm'da bir zamanlar yeşerip gelişen bilimsel girişimlerin ölmesine neden olan başlıca etkenlerden biridir. Risale-i Nur Kuran-ı Kerim'e dayanarak ilimsiz ne dünyanın ne de ahiretin elde edilebileceğini, bu sebeple Hz. Peygamber'in meclisinin de bir ilim ve kültür ocağı olduğunu belirtmektedir. Gerçek dînin, ilim tahsili ile, memleketin kalkınması ve ilerlemesinin çalışmakla ve her şeyi akıl ölçüsüne vurmakla elde edilebileceğini İslâm bildirdiği halde, Müslümanlar cehalet ve sefalet içinde, hurafelerle dolu bir hayat tarzı sürdürerek, memleketin mahvolmasını seyretmişlerdir. Bu itibarla maddi ve manevi inkırazdan kurtulmanın yegane yolu, insanlara günün şartlarına uygun İslâmi eğitim vermektir.

Said Nursi'ye göre; bir zamanlar İslâm, ilim, irfan, terakki ve medeniyet sahasında öyle devasa adımlarla yürüyüp, dünyayı medeni bir hayata kavuştururken, Hıristiyanlık dünyası, ilim ve felsefeyi imha etmekte, "*cehalet, sadakatın anasıdır*" diyerek ilim adamlarını en büyük cezalara çarptırmaktaydılar. Avrupa'da ilim adamları ateşlerde yakılırken, İslâm dünyasında ilim ve irfan sahipleri en yüksek

⁴⁴ Said Nursi, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, Yeni Asya Neş., İst., 1997, s. 95.

⁴⁵ Said Nursi, *Âyetü'l-Kübra*, s. 191-193; 199-200.

⁴⁶ Said Nursi, *Sözler*, s. 204.

⁴⁷ Said Nursi, *Mektubat*, s. 473.

saygı ve itibarı görmekteydi. Fikir hürriyeti, vicdan hürriyeti, söz ve hareket hürriyeti İslâm'da 12 asır önce inkişaf etmişti. İslâm geleneği içerisinde ilme büyük önem verilmiş, ilim denilince sadece din ilimleri değil, aynı zamanda matematik, fen bilimleri ve tıp gibi bir çok bilim dalı'nda anlaşılmıştır. Müslümanlığın ilme, medeniyete ve ilerlemeye düşman olduğunu iddia edenler, gerçek İslâmiyet'i bilse-ler veya İslâm tarihini önyargısız bir şekilde inceleseler bu isnadın ne kadar yüz kızartıcı olduğunu anlamakta geç kalmayacaklardır.

Said Nursi din eğitimi-öğretimi faaliyeti içerisinde *öğretmenin* önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden o, öğretmenin talebesine karşı tutumunu 'bizim vazifemiz hizmettir; netice Cenab-ı Hakka aittir; biz vazifemizi yapmakla mecbur ve mükellefiz'⁴⁸ şeklinde açıklarken, öğretmenin görevini de şu şekilde formüle etmektedir: 'Hakikî mürşid-i âlim koyun olur, kuş olmaz. Hasbî verir ilmini / Koyun verir kuzusuna hazm olmuş musaffâ sütünü / Kuş veriyor ferhine lülab-âfûd kayını.'⁴⁹

Risale-i Nur'a göre, insanların imanlarında bir artış olması için; azimli, kararlı, hoşgörülü ve dürüst din eğitimcilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bunlar hakikati hiçbir şeye feda ve alet etmez, nefsinin öne çıkarmazlar.⁵⁰ Risale-i Nur'a göre, din eğitimcisi sıradan biri gibi yalnız kendisinden değil, başkalarından da sorumlu olduğu⁵¹ için devamlı surette ders halkasını genişletmek için çalışmalıdır.⁵²

Risale-i Nur'un belirgin bir özelliği ise, ağır konuları ihtiva eden kitaplardan oluştuğu halde, çok fazla ders çalışmaya veya öğretmene ihtiyaç duymadan herkesin kendi kendine anlayabileceği bir özelliğe sahip olmasıdır. Bu Risale-i Nur'un otodidakt yöntemi ile kolaylıkla öğrenilebileceğini göstermektedir.⁵³

Kastamonu'da yanına gelen bir kısım lise talebesi 'bize Allah'ı anlat, öğretmenlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar' demeleri üzerine Said Nursi, 'sizin okuduğunuz derslerden her ders, kendi lisan-ı haliyle mütemadiyen Allah'tan bahsedip Allah'ı tanıtmaktadır. Öğretmenleri değil, onları dinleyiniz' diyerek okullarda verilen her dersin sonuçta Allah'ın varlığı ile ilgili bir deliller manzumesi taşıdığını ifade etmiştir.⁵⁴

Risale-i Nur'a göre din eğitimi çalışmalarının sürdürülmesi için ders grupları oluşturulmalıdır. Şakirtler, mümkünse her yerde küçük bir dersane-i Nuriye açmalıdır.⁵⁵ Said Nursi'ye göre aile eğitimi önemsenmelidir. Ona göre, evinde dört beş çocuğu olan herkes, kendi evini bir küçük medrese-i Nuriye'ye çevirmelidir.

⁴⁸ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-II*, s. 213.

⁴⁹ Said Nursi, *Sözler*, s.706.

⁵⁰ Said Nursi, *Şualar*, s. 335.

⁵¹ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 148.

⁵² Said Nursi, *Barla Lahikası*, Yeni Asya Neş., İst., 1998, s.146-147.

⁵³ Said Nursi, *Sikke-i Tasdik-ı Gaybi*, s. 63.

⁵⁴ Said Nursi, *Meyve Risalesi*, Yeni Asya Neş., İst., 1997, s. 27.

⁵⁵ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s.245.

Eğer bir çocuğu varsa ilgili komşulardan üç dört kişi birleşip buldukları evi küçük bir medrese-i Nûriye haline dönüştürmelidirler.⁵⁶

Said Nursi'ye göre; Risale-i Nur'un din eğitiminde başarılı olmasının altında yatan sebepler şu şekilde kategorize edilebilir:

1. Dil Kullanımı

Said Nursi'ye göre; Risale-i Nur'da konular öyle etkili bir dil ve üslupla anlatılmıştır ki, okuyan kişi yaptığı iyi işler için cennet ve işlediği günahlar için de cehennemi adeta görtür. Risale-i Nur'u okurken konuyu anlamakla kalmaz aynı zamanda yaşarsınız.⁵⁷ Said Nursi, Risale-i Nur camiasının bu kadar baskı ve saldırıya rağmen varlığını sürdürmesinin sebebi olarak Risale-i Nur'un etkileyici üslubunu göstermektedir.⁵⁸

Risale-i Nur'a göre insan psikolojisini bilmeden yapılan konuşmalar başarısızlıkla sonuçlanmaya mahkumdur. Muhtemelen bugünkü vaizlerin nasihatlerinin tesirsiz kalmasının sebebi insan psikolojisini iyi bilmemeleridir. Vaizler, insanlara 'haset etmeyin, hırslı olmayın, düşmanlık etmeyin, inat etmeyin ve dünyayı sevmeyin!' derler. Bu 'fıtratını değiştir!' gibi, açıkça insanlar için imkansız olan bir tekliftir. Halbuki 'bu hasletleri hayırlı şeylere dönüştürünüz' deseler, hem nasihat etkili olur, hem yapabilecekleri bir iş teklif edilmiş olur.⁵⁹

Said Nursi'ye göre; Risale-i Nur bu üslup sayesinde eski medreselerde beş on senede öğretilen bilgileri beş on haftada kavratmaktadır. Böylece diğer din eğitimi kurumlarından çok daha önce gerekli dînî formasyonu talebelere kazandırmaktadır.⁶⁰

2. Ferdî Farklılık

Toplum, birbirinden farklı fertlerden meydana gelmiştir. Birbirinden farklı olan fertlerin varlığını kabul etmek, eğitim işinin bir takım esaslar dahilinde yapılmasını zorunlu kılar. İnsanların bilgi ve idrak seviyelerini hesaba katmadan herkesten aynı anlayışı bekleyip aynı metodu uygulamak gerçeği hiçe saymak demektir.

Said Nursi, 'Risale-i Nur'un bir kerametidir; öküze et ve aslana ot atmaz. Öküze ot verir, aslana et verir'⁶¹ diyerek günümüzde modern psikolojinin en çok üzerinde durduğu ferdi farklılık konusuna dikkat çekmiştir. Bu yüzden onun kullanmış olduğu metotlarda esneklik vardır. Comenius'un dediği gibi: "her şeyi herkese

⁵⁶ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 101.

⁵⁷ Said Nursi, *Âyetü'l-Kübra*, s. 191-193; 199-200.

⁵⁸ Said Nursi, *Âyetü'l-Kübra*, Yeni Asya Neş., İst., 1997, s. 191-193; 199-200; İman ve Kütür Muvâzeneleri, Yeni Asya Neş., İst., 1998, s. 24vd.

⁵⁹ Said Nursi, *Mektubat*, s. 38.

⁶⁰ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 245.

⁶¹ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 193.

öğretme!" prensibini⁶² Said Nursi benimsemiş görünmektedir. O, fertlere uzun uzun dînî sohbetler vermekten ziyade, onların ihtiyaç duyduğu şekilde ve nispette kalitatif bilgi verilmesini savunmaktadır. O, ferde istidat ve kabiliyetleri dikkate alınmayarak akıl ve idraki ölçüsünde hitap etmemenin sonuçsuz kalacağını belirterek, böyle bir uygulamanın Hz. Peygamber'in tebliğindeki metoda da⁶³ uymayacağını vurgulamaktadır.⁶⁴ Nitekim çağımızda öğrenme ve öğretme faaliyetleri esnasında insanın nitelikleri ve ferdi farklılıklar ön plana çıkarılmıştır.⁶⁵

Risale-i Nur'a göre, din eğitimcisinin her söylediği doğru olmalıdır. Ancak her doğruyu söylemesi şart değildir. Zira iyi niyetli olmayan bir adam, nasihati yanlış anlar, bu onun üzerinde aksülamel yapar. Bu yüzden her doğru herkese söylenmez.⁶⁶

3. Güzel Söz ve Davranış

Said Nursi, kötü bir adama "iyisin iyisin" desen, iyileşmesi ve iyi adama "fenasın, fenasın" desen fenalaşması söz konusu olabilir⁶⁷ diyerek tebliğ vazifesi yapılırken güzel söz ve davranışta bulunmak gerektiğini ifade etmektedir.

Yine başka bir yerde Said Nursi 'güzel gören, güzel düşünür. Güzel düşünen, hayatından lezzet alır.'⁶⁸ 'Eğer hasmını mağlup etmek istersen, fenalığına karşı iyilikle mukabele et. Çünkü, eğer fenalıkla mukabele edersen, düşmanlık artar.'⁶⁹ diyerek güzel görmeyi ve insanlara iyilik yapmayı tavsiye etmektedir.

Risale-i Nur'a göre, herhangi bir dini konuyu ölçsüz bir şekilde cemaat içinde bahsetmek doğru değildir. Ölçsüz dini sohbet, anlatanlara ve dinleyenlere zarar verir. Verdığınız ilaç bile olsa dozaj önemlidir.⁷⁰

4. Tedricilik

Tedricilik, yavaş yavaş ve birbirine dayanarak veya birbirini tamamlayarak gerçekleşen eğitim prensibidir. İnsan fiziki açıdan olduğu gibi zeka açısından da tedricî bir gelişme göstermektedir. Dolayısıyla insan tedricî bir şekilde eğitim-öğretime tabi tutulmalıdır.

⁶² Baymur, *Genel Psikoloji*, s. 228; Mefaret Ersin, *Eğitimde Psikolojinin Rolü*, MEB., İst., 1981, s. 209; J Leif - G. Rustin, *Genel Psikoloji*, (çev. Nejat Yüzbaşıoğulları), MEB., İst., 1980, s. 43.

⁶³ Müslim, *Mukaddime*, 3.

⁶⁴ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 193.

⁶⁵ Benjamin S. Bloom, *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*, (çev. Durmuş Ali Özçelik), MEB., Ankara, 1979, s. 1vd.

⁶⁶ Said Nursi, *Mektubat*, s. 256.

⁶⁷ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-1*, s. 2 10.

⁶⁸ Said Nursi, *Mektubat*, s. 473.

⁶⁹ Said Nursi, *Mektubat*, s. 256.

⁷⁰ Said Nursi, *Kastamonu Lahikası*, s. 42

Risale-i Nur'da tedric prensibinin en etkileyici örnekleri bulunmaktadır. Said Nursi'nin akıllara durgunluk veren başarısında etkili olan prensiplerden biri de tedricidir. Tedric prensibinde, dînin yayılması esnasında muhatabı dikkate almak esas kabul edilmiştir. Bu prensip uygulanırken muhatabın durumuna göre, yakından uzağa, azdan çoğa, kolaydan zora doğru bir gidiş, bir derecelenme ve bir eğitim-öğretim söz konusudur.

Risale-i Nur talebeleri elli sene sonraki nesilleri hesaba katarak hizmetlerini sürdürmekle din eğitiminde farklı bir tedricilik anlayışını da sergilemiş bulunmaktadırlar.⁷¹

5. Örnek Gösterme

Örnek; bir konuyu, kavramı ve olayı anlatmak veya açıklamak için kullanılan malzemedir. Anlatılan konunun daha iyi anlaşılmasını sağlar. Örnekle eğitim metodu, diğer bütün metotların etkin olarak kullanılabilmesi için mutlaka faydalanılması gereken bir metottur. Örnekle eğitim, örnek vererek bir konuyu aktarmak, böylece dinleyicilerin konuyu anlama ve kavrama yeteneğini geliştirmek ve muhakeme güçlerini arttırmaya yarar. Örneğin kullanılması öğrenmenin daha hızlı ve daha kalıcı olmasını da beraberinde getirmektedir.

Said Nursi, hemen bütün eserlerinde temsil veya örnek gösterme yöntemini kullanmıştır. Said Nursi'nin muhataplarının genellikle yetişkinler olduğu düşünülürse bu yöntemin kullanılması oldukça doğal karşılanabilir. Said Nursi, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi* adlı eserinde temsil veya örnek gösterme yönteminin kullanımını 'temsil aracılığıyla en anlaşılmaz gerçekler kolayca anlaşılır, en dağınık konular toparlanır, en müteal hakikatlere kolaylıkla ulaşılır, gayb bilgilerine ve İslam'ın esaslarına gönülden bağlanılır' diyerek değerlendirmektedir.⁷²

Risale-i Nur'da bol miktarda teleolojik yaklaşım göze çarpmaktadır. Said Nursi'ye göre, gerek üstümüzdeki muazzam gökyüzünde olsun, gerek bize göre altımızdaki yeryüzünde olsun, her şeyde bir plan, maksat ve gaye vardır. Bundan dolayı, bu maksadı ve planı meydana getiren sonsuz bir kuvvet sahibi Yaratacının varlığını inkara kalkışmak akıl ve mantık kuralları ile çelişmektedir. O, insanın Allah'ın karşısında zayıflığını ifade etmek için *sinek* örneğini vermektedir. Eğer insanlar yaptıkları ile övünmeye başlarsa bir tek sinek onlara, 'susunuz! Bütün teknolojilerinizi bir araya getirseniz benim tek kanadımı bile yapamazsınız' diyecektir.⁷³

Sonuç

⁷¹ Said Nursi, *Emirdağ Lahikası-I*, s. 20.

⁷² Said Nursi, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, s. 239.

⁷³ Said Nursi, *Sözler*, s.266.

Said Nursi, İslâm'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve sünnete bağlı kalarak yazdığı risaleleriyle İslâm'a cephe alan eserlerin önüne bir set çekmeğe çalışmış ve halkın öz dilini kullanarak, dîni ihtiyaçlarını göz önüne alarak yaygın din eğitimine önemli bir katkıda bulunmuştur. Onun eserlerinde mezhep ayrılıklarına yer veremeyerek, gerek teorik ve gerekse pratikte birleştiricilik vasfı kazandırmaya çalıştığı görülmektedir. Hayatının yarısını Risale-i Nur'u hazırlamaya veren Said Nursi'nin belirgin özelliklerinden birisi, onun Türk halkının neredeyse her yaştaki ferdine dîni eğitim ve öğretimi götürmüş olmasıdır. Bu ise Cumhuriyet döneminde çok az kimseye kismet olmuş bir özelliktir.

Said Nursi'nin, bu eserlerinde halkın dîni ihtiyaçlarını ve dönemin siyasi baskılarını göz önüne getirerek yapabileceğinin en iyisini yapmaya çalıştığı görülmektedir. Bununla birlikte birtakım çevrelerden İslâm Dînine yöneltilen tenkitlere, sorulara, ithamlara, peşin hükümlere ve çeşitli fikri saldırılara güçlü bilgi birikimiyle bilimsel cevaplar vermek üzere yayınladığı eserleriyle bir bakıma onlara da rehberlik etmiştir. Böylece o, bu hareketiyle sadece Müslümanlara değil, aynı zamanda insanlığa İslâm'ı öğreten bir eğitimci olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle yazdığı din ve ahlâk bilgisi kitaplarıyla onun Cumhuriyet devrinin din ve ahlâk öğretmeni olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bunun yanında bıraktığı eserleriyle yalnızca devrinin öğretmeni olmamış, aynı zamanda daha sonraki devirlerde yaşayanların da öğretmeni olarak hâlen görevini sürdürmektedir.

Risale-i Nur, Batı kültürüne angaje olmuş, kendi kültüründen ve değerlerinden hızla uzaklaşan bir gençlik oluşturulmağa çalışıldığını fark ederek, kültür ve değer erozyonuna uğrayan toplumların sonunun trajik olacağını belirtmektedir. Bu itibarla Risale-i Nur'un görevi önce gençleri şüphe ve tereddüde düşüren cereyanların hangi yönlerden geldiğini, ne gibi yollarla etkili olduğunu, hangi noktaları hedeflediğini anlayarak, iman hakikatlerini öğretmek suretiyle gençleri bu cereyanlardan korumak olmuştur. Risale-i Nur bu görevini ifa ederken anarşiden uzak bir eğitim-öğretim ortamını önermektedir.